

*DICCIONARIO
GRIEGO-ESPAÑOL*

IV d.C. **Euagrius Ponticus** scriptor ecclesiasticus (Euagr.Pont.)
Hausherr, I., «Nouveaux fragments grecs d'Evagre le Pontique», *OCP* 5, 1939, pp.
229-233 (*Fr. ... H.*).

Hausherr 1939.pdf

IN
CLA
CO
Pe

angeführt wird und auf die auch Erzbischof Serafim ausdrücklich Bezug nimmt (4). Solowjow scheint mir von gewissen Tendenzen eines Gnostizismus nicht frei zu sein, ebensowenig wie Bulgakow, der gewiss in dieser Richtung viel weiter geht als Solowjow. Andererseits ist Bulgakows Sophiologie weit mehr vom alten Gnostizismus entfernt als Erzbischof Serafim meint; und neben dem gefährlichen Bestreben Bulgakows alles zu personifizieren steht ein anderer nicht minder gefährlicher Zug, nämlich der, alles Göttliche und Menschliche in monophysitischer Einheit zusammenfallen zu lassen. Gleichwohl bleibt anzuerkennen: Bulgakows wie Solowjows System ist ein grossartiger Versuch, die Waage zu halten zwischen Pantheismus und Dualismus, der Versuch eines Systems der Alleinheit in Gott.

B. SCHULTZE S. I.

Evag. Gnostikos

OCP 5, 1939, pp. 229-232.

NEBRJA
10
Evagrius
icus F/2

Nouveaux fragments grecs d'Evagre le Pontique.

Les chapitres qui suivent sont tirés d'un livre rare, bien que récent: S. I. Epifanovič, *Материалы къ изученію жизни и творенію преп. Максима Исповѣдника*, Kiev 1917, p. 56-59. Epifanovič les a trouvés dans le Cod. Mosq. 425, fol. 216-219, XVI. siècle, et les prend, comme le manuscrit, pour une œuvre de Saint Maxime. Le titre qu'il leur a donné de *Capita practica* ne pouvait être plus malheureux; seul le premier mot du chapitre I le justifie; comme nous verrons, tout est tiré, à l'exception de trois sentences non-identifiées, des *Centuries* et du *Gnostique* d'Evagre. P. 33-56, Epifanovič donne une Centurie de *Capita Gnostica* où il n'y a rien d'Evagre, et qui risque de n'être pas non plus de Maxime. Nous transcrivons tel quel le texte de l'éditeur russe, encore que par-ci par-là on puisse soupçonner une erreur de lecture. On notera que les chapitres se suivent presque sans faute dans l'ordre qu'ils ont dans l'édition de Frankenberg. Nous mettons au début les numéros de cette édition (cela paraît plus commode pour l'étude d'Evagre), et à la fin les numéros du Codex Mosquensis (E). Bien des réflexions seraient à faire. Nous signalons en particulier le chapitre 109 du Gnostique, dont le texte original retrouvé confirme presque point par point ce que nous avons conclu d'un examen minutieux des versions syriaque et arménienne (*Orien-*

(4) PAWEŁOWSKI S. 66, 2. Adm. - Eizb. SERAFIM S. 199.

talia Christiana XXII, p. 106-108. Sur un seul détail nos conjectures se trouvent contredites: les mots μήποτε λάθη αὐτῷ ἕξις γινομένη ἢ συγκατάβασις. Mais notre erreur même, provenant du désir de concilier les deux versions, confirme maintenant la conclusion générale: Pour le Gnostique la version arménienne est préférable à la syriaque.

Cent. I. 39. Ἀρετῆς γεγόναμεν σπέρματα, κακίας δὲ οὐ· οὐ γὰρ εἴ τις δεκτικοὶ ἔσμεν, τούτου πάντως καὶ τὴν δύναμιν ἔχομεν, ἔπει καὶ μὴ εἶναι δυνάμενοι, τοῦ μὴ ὄντος οὐκ ἔχομεν δύναμιν· εἴπερ αἱ δυνάμεις ποιότητες, τὸ δὲ μὴ ὄν οὐκ ἔστι ποιότης. = E 11.

I. 53. Τὰ μὲν τῷ νοῦ μαχόμενα δαιμόνια καλοῦνται πτηνά, θηρία δὲ τὰ τὸν θυμὸν ἐκταράσσοντα, κτήνη δὲ ὀνομάζεται τὰ τὴν ἐπιθυμίαν κινούμενα. = E 4.

I. 75. Ἀπόταξις μὲν πρώτη ἐστὶ κατάλειψις κοσμικῶν πραγμάτων ἐκούσιος τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἕνεκεν· = E 5.

I. 79. ἀπόταξις δὲ δευτέρα ἀπόθεσις κακίας χάριτι Θεοῦ καὶ σπουδῇ τοῦ ἀνθρώπου προσγινομένη· = E 5.

I. 89. ἀπόταξις δὲ τρίτη ἐστὶ χωρισμὸς ἀγνοίας τῶν πεφυκότων ἐμφανίζεσθαι τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἀναλογία τῆς καταστάσεως. = E 5.

I. 81. Δόξα οὖν καὶ φῶς τοῦ νοῦς ἐστὶν ἡ γνώσις, δόξῃ δὲ καὶ φῶς ζωῆς ἢ ἀπάθεια. = E 7.

II. 6. Ψυχὴ δὲ ἡ τὴν πρακτικὴν σὺν Θεῷ κατορθώσασα καὶ λυθεῖσα τοῦ σώματος, ἐν ἐκείνοις γίνεται τοῖς τῆς γνώσεως τόποις, ἐν οἷς αὐτὴν τὸ τῆς ἀπαθείας πτερόν καταπαύσει. = E 4.

II. 10. Τερπνά μὲν τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡμῖν προσπίπτουσι πράγματα· τερπνότερα δὲ πολλῶν μᾶλλον τούτων ἐστὶν ἡ θεωρία, ὡς· ἐπειδὴ μὴ φθάνει τὴν γνώσιν ἢ αἰσθησις διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, αὐτὴ προτιμότερα εἶναι δοκεῖ τῆς μηδέπω παρουσίας. = E 6.

II. 53. Ὡσπερ αἱ αἰσθήσεις ἄλλοιοῦνται διαφόρων ἀντιλαμβανόμενα ποιότητων, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἄλλοιοῦται ποικίλαις θεωρίαις ἐναυτενίζων αἰεὶ. = E 7.

III. 59. Εἰ πᾶσα κακία ἐκ τοῦ λογιστικοῦ, ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ἢ ἐκ τοῦ θυμικοῦ πέφυκε γίνεσθαι, ταύταις δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἐστὶν εὐ· ἢ κακῶς χρῆσασθαι, παρὰ τὴν χρῆσιν δηλονότι τούτων τῶν μερῶν ἐπισυμβαίνουσιν ἡμῖν αἱ κακίαι· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐδὲν τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγονότων ἐστὶ πονηρόν. = E 8.

IV. 31. Ὡσπερ ὁ κρυπτόμενος ἀστὴρ τοῦ κρύπτοντος αὐτὸν ἄπτερος ἀνώτερος ἀποδείκνυται, οὕτως ὁ μᾶλλον πρῶτος τοῦ ἴπτον πρῶτος ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὑψηλότερος εὐρεθήσεται. = E 9.

IV. 33. Τοὺς ἀνελεήμονα μετὰ θάνατον ἀνελεήμονες ὑποδέχονται

δαίμονες, τοὺς δὲ μᾶλλον ἀναλετήμονας οἱ μᾶλλον τούτων ἀπαινήρο-
πότεροι. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, κέληθεν ἅμα τοὺς ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ
σώματος ὑπεξάγοντας, ὅποιοι αὐτοῖς μετὰ τὴν ἐξοδὸν ὑπανταίξονται
δαίμονες· καὶ γὰρ λόγος ἐστὶ μηδένα τῶν βουλήσει Θεοῦ ἐξιώντων
τοῖς τοιοῦτοις παραδίδοσθαι δαίμοσιν. = E 10.

IV. 68. Οἴκου μὲν εἰκόνα σώζει τὸ σῶμα τὸ τῆς ψυχῆς, αἱ δὲ
αἰσθήσεις θεοῦ ἔχουσι λόγον, δι' ὧν παρακύπτων ὁ νοῦς βλέπει
τὰ αἰσθητά. = E 13.

IV. 70. Οὐ πάντων οὖν ἐστὶ τὸ λέγειν· ἐκβαλλε ἐκ φυλακῆς τὴν
ψυχὴν μου, ἀλλὰ τῶν δυναμένων διὰ καθαρότητα ψυχῆς καὶ χωρὶς τοῦ
σώματος τούτου τῇ θεωρίᾳ τῶν γεγονότων ἐπιβάλλειν. = E 13.

V. 27. Ὁ θυμὸς μὲν ταρασσόμενος τὸν ὄρῶντα τυφλοῖ, ἐπιθυμία
δὲ ἀλόγως κινουμένη τὰ ὄρώμενα πράγματα κρύπτει. = E 14.

V. 41. Ὁ τὸν νοητὸν κόσμον ἐν ἑαυτῷ περιφέρων τυπούμενος,
παύεται μὲν ἀπίσσης ἐπιθυμίας φθαρτῆς· αἰσχύνεται δὲ ἐπὶ τούτοις
λοιπὸν ἐφ' οἷς πρότερον ἤθετο, τοῦ λογισμοῦ πολλάκις ἐγκαλοῦντος
αὐτῷ τὰ τῆς προτέρας ἀναισθησίας. = E 15.

V. 45. Ὁ νοῦς μὲν κεφαλὴ τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται, αἱ δὲ ἀρεταὶ
τριῶν ἐπέχουσι λόγον, ὧν στερηθεὶς Ναζιραῖος, τῆς γνώσεώς τε χω-
ρίζεται καὶ δέσμιος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπάγεται. = E 17.

V. 57. Ὅσπερ νῦν μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῖς αἰσθητοῖς ἐπι-
βύλλομεν πράγμασιν, ὕστερον δὲ καθαρθέντες, καὶ τοὺς λόγους τούτων
ἐπιγινώσκωμεν· οὕτω πρότερον μὲν ὀφόμεθα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐπὶ
πλεον δὲ καθαρθέντες, καὶ τὴν περὶ αὐτῶν θεωρίαν εἰσόμεθα, μεθ' ἣν
ἐστὶ γνῶναι λοιπὸν καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν Τριάδα. = E 18.

V. 90. Τὰ πράγματα ὡς ἔχει φύσεως ἢ νοῦς καθαρὸς ὄρα, ἢ
λόγος πνευματικὸς σαφῶς παρίστησιν· ὁ δὲ ἀμφοτέρων ἐστηρημένος
πρὸς κακηγορίαν χωρήσει τοῦ συγγραφέως. = E 2.

VI. 21. Ἀρετὴ δὲ ἐστὶν ἕξις ἀρίστη ψυχῆς λογικῆς, καθ' ἣν δυσκό-
νητος γίνεται πρὸς κακίαν. = E 24.

VI. 22. Εἰ αἰσθητοὶ λόγοι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παριστώσι
τὰ πράγματα, οἱ σοφοὶ δηλονότι τοῦ αἰῶνος τούτου λήγονται τὴν
βασίλειαν τῶν οὐρανῶν. Εἰ δὲ καθαρότης ὄρα διανοίας καὶ λόγος
σημαίνει ταύτην κατάλληλος, μακρὰν οἱ σοφοὶ γενήσονται τῆς γνώσεως
τοῦ Θεοῦ. = E 19.

VI. 52. Πολλὰ πάθη κέκρυπται ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ὥστε λαν-
θάνοντα ἡμᾶς οἱ ὀξύτεροι τῶν πειρασμῶν φανεροῦσι, καὶ δεῖ πάση
φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν, μήποτε παραφανέντος ἐκείνου τοῦ πράγ-
ματος, πρὸς ὃ τὸ πάθος κεκτῆμεθα, συναρπασθέντες ἐξαίφνης ὑπὸ
δαίμωνων, δράσωμεν τι τῶν ἀπηγορευμένων παρὰ Θεοῦ. = E 22.

VI. 55. Ὁ νοῦς τὸ τηλικαῦτα ἐπιβάλλει τοῖς νοητοῖς, ὅσηνέκα ἂν μηκέτι ποιῶται τοῖς ἀπὸ τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς λογισμοῖς. = E 23.

VI. 62. Στεῖρά ἐστι ψυχὴ λογικὴ ἢ πάντοτε μανθάνουσα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν βουλομένη. = E 24.

VI. 63. Ὡς περ οἱ τὰς ὕφεις κεκαθαρμένοι (¹) καὶ τῷ ἡλίῳ ἐνατενίζοντες εἰς δάκρυά τε προσπίπτουσι καὶ τὸν ἀέρα ποικίλοις χρώμασι κεκραμένον ὄρωσιν, οὕτω καὶ ὁ καθαρὸς νοῦς ὑπὸ ὀργῆς ταρυσσομένου περιδραῦσασθαι τῆς θεωρίας ἀδυνατεῖ καὶ νεφέλας τινὰς περιπετομένας τοῖς πράγμασιν ὄρα. = E 25.

Gnost. 104-106. Πρακτικὸς μὲν ἐστὶν ὁ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς μόνον ἀπαθὲς κεκτημένος· γνωστικὸς δὲ ὁ ἄλος μὲν λόγον ἐπέχων τοῖς ἀκαθάρτοις, φωτὸς δὲ τοῖς καθαρῶς· πρακτικοὶ οὖν λόγους νοήσουσι πρακτικούς, γνωστικοὶ δὲ ὄφονται γνωστικά. = E 1.

Gnost. 109. Ἀσφαλίζεσθω δὲ ταῖς συγκαταβάσεσιν ὁ γνωστικὸς, μήποτε λάθῃ αὐτῷ ἕξις γινομένη ἢ συγκατάβασις, καὶ πειράσθω πάσης ἐπίσης αἰεὶ τὰς ἀρετὰς κατορθοῦν, ἵνα ἀντακολουθῶσιν ἀλλήλαις καὶ ἐν αὐτῷ, διὰ τὸ πεφυκέναι τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς ἐλαττουμένης προδίδουσαι. = E 2.

Gnost. 124. Τοῖς τῶν ψεκτῶν προσώπων λόγους οὐκ ἀλληγορησας, οὐδὲ ζητήσεις τι πνευματικὸν ἐν αὐτοῖς, πλὴν εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν ὁ Θεὸς ἐνήργησεν, ὡς ἐν τῷ Βαλαὰμ καὶ Καϊάφα, ἵνα ὁ μὲν περὶ γενέσεως, ὁ δὲ περὶ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν προείπη. = E 3.

E 16. Ὁ ἐν τῇ διανοίᾳ κόσμος κτιζόμενος μεθ' ἡμέραν μὲν δυσδιαγνώστος εἶναι δοκεῖ, τῶν αἰσθήσεων περισπωσῶν τὸν νοῦν, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ φωτὸς περιλάμποντος· νύκτωρ δὲ ἔστιν ἰδεῖν αὐτὸν περιφανῶς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐκτυπούμενον.

E 20. Εἰ πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων τὸ λογιστικὸν μέρος ἐστὶ τιμωτάτον, τοῦτο δὲ μόνον τῇ σοφίᾳ ποιῶται, προτέρα ἂν εἴη πασῶν τῶν ἀρετῶν ἢ σοφία· ταύτην γὰρ καὶ υἰοθεσίας πνεῦμα ὁ σοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος εἴρηκεν (²).

¹ Leçon évidemment fautive. Le syriaque dit: «Ceux dont la vue est malade». Si on se rappelle combien dans l'écriture récente le β ressemble au κ, et puisqu'il faut un participe parfait, on admettra comme très probable la correction: βεβλαμμένοι.

² Ce savant Maître d'Évagre, c'est S. Grégoire de Nazianze. Cfr. *Oratio* XXXI, n. 29, PG. 36. 165 C: Πνεῦμα υἰοθεσίας..., πνεῦμα σοφίας. Comment la sagesse nous fait fils de Dieu: *Oratio* XXI, n. 6, PG. 35. 108e C.

E 21. "Ὅταν ἀδυνατήσωσι δαίμονες κινήσαι λογισμοὺς γνωστικῶν, τὸ τηλικαῦτα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ δράσονται καὶ τοὺς πάνυ καταψυχρῶσαντες εἰς βιρύτατον αὐτοῦς ἕπνον καθέλκουσι· ψυχρὰ γὰρ πάντα τὰ τῶν δαιμόνων σώματα καὶ κρυστάλλω παρεμπερῆ. Cfr. «Pract.» 60. COTELIER, *Ecclesiae Graecae Monumenta* III. p. 89 B.

IR. HAUSHERR, S. I.

Ein Brief des Kardinals Julian Cesarini an Cosimo von Medici.

Quellenbeitrag zur Geschichte des Florentiner Konzils.

Am 10. Januar 1439 wurde in der letzten Konzilssitzung zu Ferrara das Konzil nach Florenz verlegt. Es möchte uns scheinen, dass die Reise der Synodalen angesichts der verhältnismässig geringen Entfernung zwischen diesen beiden Städten sehr leicht zu bewerkstelligen war. Aber wer die Zeitgeschichte befragt, wird schnell eines andern belehrt. Zu der seit einigen Jahren auf dem Kirchenstaat lastenden Kriessnot⁽¹⁾ kam die durch die Widersetzlichkeit der Baseler Synodalen vermehrte Einschränkung der Einnahmequellen der Apostolischen Kammer. Gerade das Entgegenkommen des Freistaates Florenz, der dem Papst finanzielle Erleichterungen zugesagt hatte, war einer der Hauptgründe für die Verlegung des Konzils von Ferrara nach Florenz. Bekanntlich mussten sämtliche zum Konzil erschienenen Byzantiner standesgemäss vom Papst verpflegt werden. Auch ein Teil der lateinischen Konzilsmitglieder lebte von der Freigebigkeit des Papstes.

Ein gutes Stimmungsbild der gedrückten Lage der Kirche in jenen Tagen gibt uns der noch nicht veröffentlichte Brief des Kardinals Julian Cesarini an Cosimo von Medici. Dieses Schreiben, auf das ich schon früher⁽²⁾ verwiesen habe, befindet sich im Staatsarchiv von Florenz⁽³⁾. Es ist von Faenza, 2. Febr. 1439, datiert.

Der Kardinal sandte seinen Kämmerer nach Florenz ab, um von Cosimo wenigstens 150 Reittiere, Pferde und Maulesel, sofort zu

(1) Gerade deshalb wurde von den nach Florenz reisenden Konzilsmitgliedern die nähere Linie über Bologna vermieden.

(2) *Orientalia Christiana Periodica* 4 (1938) 157.

(3) Fondo Mediceo avanti il principato, F XI 217.